

TEMIR YO‘L TRANSPORTI XAVFSIZLIGI VA MA‘MURIY-HUQUQIY TARTIBGA SOLISH

Alixonov Bexzod Nizamidinovich

Toshkent davlat yuridik universiteti mustaqil izlanuvchisi

Telefon: +998901326556

allixonbexzod@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20527264>

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada temir yo‘l transportida jamoat xavfsizligini ta‘minlashning huquqiy va ma‘muriy jihatlarini tahlil qilinadi. Maqolada xavfsizlik tushunchasi, transportda xavf va tahdidlarni aniqlash, ularning oldini olish usullari, shuningdek huquqiy tartibga solish mexanizmlari va amaliy choralar ilmiy asosda yoritilgan. Tadqiqot natijalari temir yo‘l transporti sohasida xavfsizlikni oshirish va qonuniy tartibga solishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishga yordam beradi.

KALIT SO‘ZLAR: temir yo‘l transporti, transport xavfsizligi, jamoat xavfsizligi, huquqiy tartibga solish, tahdidlardan himoya, ma‘muriy-huquqiy mexanizmlar.

Temir yo‘l transporti mamlakatning yo‘lovchi va yuk tashish infratuzilmasi bo‘lib, iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy vazifalarni amalga oshiradi. O‘zbekiston Respublikasida temir yo‘l transporti davlat tomonidan boshqariladi va Transport vazirligining vakolatiga kiradi.

Hozirgi sharoitda temir yo‘l transporti nafaqat mamlakat ichida, balki hududdan tashqarida ham yo‘lovchilar va yuklarni xavfsiz tashish tizimini ta‘minlaydi. Shu bilan birga, transport xavfsizligi jamoat xavfsizligining muhim qismi hisoblanadi va undan kelib chiqadigan huquqiy va tashkiliy mexanizmlarni talab qiladi.

Temir yo‘l transportida xavfsizlikni ta‘minlash milliy huquqshunoslik va transport nazariyasi uchun dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada xavfsizlikni tartibga solishning huquqiy, ma‘muriy va tashkiliy jihatlarini batafsil yoritiladi.

Jamoat xavfsizligi - shaxs, jamiyat va davlatning hayotiy muhim manfaatlarini ichki va tashqi tahdidlardan himoya qilish holati sifatida ta‘riflanadi. Temir yo‘l transportida jamoat xavfsizligiga yo‘lovchi va yuklarning xavfsizligi, temir yo‘l ob‘yektlari, stansiyalar va infratuzilmaning himoyasi, texnik, tashkiliy va huquqiy vositalar orqali xavfsizlikni ta‘minlash, favqulodda vaziyatlar va huquqbuzarliklar oqibatlarini minimallashtirishlar kiradi.

Transport xavfsizligi jamoat xavfsizligining mustaqil qismi sifatida qaraladi. Shu bilan birga, temir yo‘l transportida xavfsizlik nafaqat texnik va tashkiliy, balki huquqiy tartibga solish bilan bog‘liq bo‘lib, davlatning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Temir yo‘l transportida xavf va tahdidlar bir necha asosiy turga bo‘linadi.

Texnik xavf lokomotiv va vagonlarning texnik nosozligi, signalizatsiya tizimlarining ishlamasligini nazarda tutsa, tashkiliy xavf harakat tartibining buzilishi, xodimlarning xatolarini, huquqbuzarliklar jinoyatlar va ma‘muriy huquqbuzarliklarni, favqulodda vaziyatlar esa yong‘in, suv toshqini, sun‘iy va tabiiy ofatlar. Xavf va tahdidlarni aniqlash, ularning oldini olish va bartaraf etish temir yo‘l transportida xavfsizlikni ta‘minlashning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Temir yo‘l transportida xavfsizlikni ta‘minlashning huquqiy mexanizmi huquqiy normalar temir yo‘l transportida xavfsizlikni tartibga soluvchi qonunlar, kodekslar va ma‘muriy-huquqiy aktlarni, tashkiliy faoliyat xavfsizlikni ta‘minlashga qaratilgan idoraviy va operativ chora-tadbirlarni, monitoring va nazorat yo‘lovchi-xodim faoliyati va transport ob‘yektlarini muntazam

kuzatishni, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik avariya, texnogen va tabiiy ofatlar oqibatlarini kamaytirishni nazorat qiladi.

Huquqiy tartibga solish orqali xavfsizlikni ta'minlash transportdagi barcha subyektlar - davlat organlari, xodimlar va jamoatchilik o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soladi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, temir yo'l transportida xavfsizlikni ta'minlash tizimi ob'yekt, sub'yekt, vosita va usullar hamda natija elementlarini o'z ichiga oladi. Bunda yo'lovchilar, yuklar, transport ob'ektlari ob'yektni, davlat organlari, xodimlar, nodavlat tashkilotlar sub'yektni, texnik, tashkiliy va huquqiy chora-tadbirlar vosita va usullarni, yo'lovchi va transport ob'ektlarining himoyalanganligi, xavfsizlik darajasi natijani taqozo etadi. Ushu tizim orqali transportdagi xavfsizlikni oshirish, favqulodda vaziyatlarni kamaytirish va jamoat manfaatlarini himoya qilish mumkin.

Temir yo'l transportida jamoat xavfsizligini ta'minlash murakkab, tizimli va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u huquqiy, ma'muriy va tashkiliy mexanizmlardan iborat. Ushbu sohadagi ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalari transport xavfsizligi institutini shakllantirish, qonunchilikni takomillashtirish va amaliyotda xavfsizlikni oshirishga xizmat qiladi.

Temir yo'l transportida xavfsizlikni ta'minlash davlat va jamoatchilikning hamkorligini talab qiladigan faoliyat bo'lib, u transport sohasida xavf va tahdidlarni kamaytirish, favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish va yo'lovchi hamda yuk tashish jarayonini xavfsiz amalga oshirishga qaratilgan.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Temir yo'l kodeksi, Toshkent, 2022.
2. Joldasov A.F., "Jamoat xavfsizligini ta'minlashning nazariy asoslari", Toshkent, 2020.
3. Panarin S.A., Safety and Security: Theoretical Approaches, Moscow, 2019.
4. Kondrashov B.P., Public Safety in Transport, Saint-Petersburg, 2021.
5. Ziyodullaev M., "Jamoat xavfsizligi tizimi", Tashkent, 2022.
6. Tang Sh., "Concept of Safety in Transport Infrastructure", Beijing, 2018.
7. Jahon banki, Logistics Performance Index, 2023.